

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i
ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tržište rada u Hrvatskoj – nezaposlenost mladih, obrazovanje, radni vijek

- Uvodno– aktualno stanje na tržištu rada u usporedbi s ostalim članicama EU
- Rano umirovljenje i nezaposlenost mladih
- Nezaposlenost, zaposlenost i potrebe tržišta za visokoobrazovanom radnom snagom
- Zaključno

Prosinac 2015.

Uvodno – aktualno stanje na tržištu rada u usporedbi s ostalim članicama EU

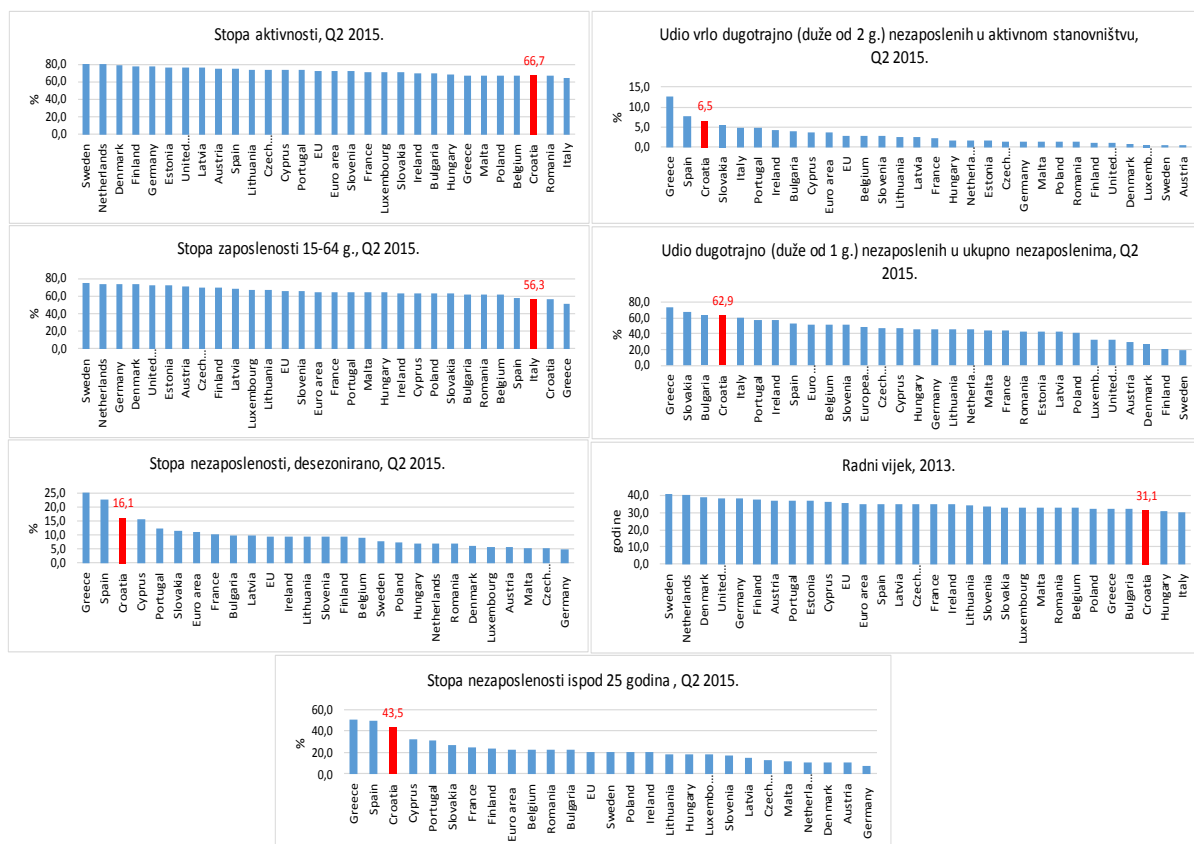
Tržište rada u konačnici je mjesto gdje se možda i najbolje može procijeniti stanje nacionalnoga gospodarstva, budući da je cilj svake ekonomije blagostanje njenih građana odnosno što viši doseg životnog standarda. Iz nekih značajki tržišta rada ujedno se može iščitati (ne)kompatibilnost s obrazovnim sustavom koji bi trebao biti instrument njegova unapređenja odnosno unapređenja cjelokupne nacionalne ekonomije.

Trenutno stanje hrvatskog tržišta rada otkriva dosta nepovoljnu strukturu, ali i nezadovoljavajuću dinamiku promjena, i kada se uspoređujemo s ostalim članicama EU, i kada se uspoređujemo sami sa sobom u vremenskoj dinamici.

Usporedi li se aktualno stanje osnovnih značajki hrvatskoga tržišta rada sa stanjima pokazatelja tržišta rada ostalih članica Europske unije, činjenice govore da se **Hrvatska nalazi među trima najlošije rangiranim članicama prema sedam osnovnih pokazatelja tržišta rada** (vidi grafikone 1-7):

- ❖ stope nezaposlenosti
- ❖ stope zaposlenosti
- ❖ stope aktivnosti stanovništva
- ❖ udjelu dugotrajno nezaposlenih
- ❖ udjelu vrlo dugotrajno nezaposlenih
- ❖ prosječnom trajanju duljine radnog vijeka
- ❖ stope nezaposlenosti mladih

Grafikoni 1-7:

Izvor: Eurostat, obrada HGK

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tel. 01/4828 – 373; email: makroekonomija@hgk.hr

Rano umirovljenje i nezaposlenost mladih

Stanja na tržištu rada pod utjecajem su mnogobrojnih heterogenih faktora, od demografskih značajki, stupnja fleksibilnosti, osobina mirovinskog sustava, stupnja usklađenosti obrazovnog sustava s potrebama tržišta... U mnogočemu je tržište rada u Hrvatskoj ocrtalo i vrijeme privatizacije kada je velik dio radno sposobnog stanovništva prijevremeno umirovljen odnosno prelio se u neaktivno stanovništvo (devedesetih godina prošlog stoljeća godišnje se povećanje broja umirovljenika kretalo na prosječnoj razini od oko 4 %). Ti se učinci osjećaju i danas kroz stvorenu visoku bazu umirovljenika koja, uz izostanak kompenzacijskog rasta aktivnog stanovništva (kojeg ograničavaju i demografske značajke), predstavlja stalni pritisak na mirovinski sustav.

Hrvatska i dalje ima vrlo nizak radni vijek, u prosjeku samo 31 godinu (vidi grafikon 6), gotovo 10 godina manje od Švedske ili Nizozemske. Naime, **praksa prijevremenog umirovljenja aktualna je i danas** (potencirana i višegodišnjom ekonomskom krizom), a na nju je Hrvatsku upozorila i Europska komisija u sklopu Procedure otklanjanja prekomjerne makroekonomske neravnoteže ocijenivši je kao jedinu u kojoj je potpuno izostalo provođenje preporuka u veljači ove godine (ocijenjeno je kako Hrvatska ništa nije učinila kako bi „smanjila privlačnost odlaska u prijevremenu mirovinu“).

Prema podacima HZMO-a, u 2014. godini je od ukupno 51,5 tisuća osoba koje su stekle pravo na mirovinu, 18 tisuća osoba u mirovinu otišlo pod uvjetima prijevremene mirovine (vidi tablicu 1), što je više od trećine (35 %) te više nego prethodnih godina i u udjelu i u apsolutnom izrazu. **U posljednjih je pet godina prosječno godišnje pod uvjetima prijevremene starosne mirovine odlazilo 15,7 tisuća osoba, dok je pod uvjetima pune starosne mirovine u mirovinu odlazilo prosječno tek oko tisuću osoba više – prosječno godišnje 16,6 tisuća.**

U prosjeku je zadnjih pet godina u prijevremenu starosnu mirovinu odlazio prosječno svaki treći novi umirovljenik.

Tablica 1:

**KORISNICI MIROVINA KOJI SU PRAVO NA MIROVINU PRVI PUTA OSTVARILI U
TEKUĆOJ GODINI**

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Starosna	13.327	16.330	17.252	17.960	18.235
Prijevremena starosna	17.695	13.384	13.553	15.684	18.023
UKUPNO novih korisnika	50.247	50.455	47.459	48.761	51.526
Udio prijevremene starosne u ukupnom (%)	35	27	29	32	35

Izvor: HZMO, obrada HGK

Trenutno je (stanje u rujnu 2015.) od ukupnog broja umirovljenika koji su ostvarili pravo na umirovljenje prema Zakonu o mirovinskom osiguranju u statusu pune starosne mirovine oko polovine, a u prijevremenoj starosnoj mirovini oko 15 % umirovljenika. Pritom je radni staž od 35 i više godina kod žena odradilo njih 30 %, a radni staž od 40 i više godina kod muškaraca njih 21,6 %. Od ukupnog broja umirovljenika, bez obzira na spol, njih 14 % je uplaćivalo mirovinsko osiguranje 40 i više godina, a čak 39 % 35 i više godina.

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tel. 01/4828 – 373; email: makroekonomija@hgk.hr

Na prvi bi se pogled moglo zaključiti kako bi ranije umirovljenje trebalo otvoriti veće mogućnosti zapošljavanja mladih ljudi koji se uključuju na tržište rada. No, podaci pokazuju da **Hrvatska ima izuzetno visoku stopu nezaposlenosti mladih** (vidi grafikon 7), koja pokazuje da je trenutno gotovo svaka druga mlada osoba (starosti ispod 25 godina) koja sudjeluje aktivno na tržištu rada, nezaposlena. Naravno da je ovako visoka stopa u korelaciji s visokom općom stopom nezaposlenosti (vidi grafikon 5), **no podatak o stanju nezaposlenosti mladih u godinama prije krize otkriva da je i tada ona bila značajno visoka te jednako tako među najvišima u usporedbi s tadašnjim članicama EU: 2008. godine je svaka četvrta mlada osoba imala status nezaposlenog, a nešto lošiji pokazatelj je imala samo Španjolska.**

Nezaposlenost, zaposlenost i potrebe tržišta za visokoobrazovanom radnom snagom

Udio zaposlenih s visokom stručnom spremom u ukupnom broju zaposlenih (raspoložemo samo s podacima za pravne osobe) **kontinuirano raste**, a povećan je i u kriznim godinama od 2008. do 2014. godine (sa 17 % do 21,6 %). No, pritom treba istaknuti kako je istodobno povećan i njihov apsolutni broj, za 25,2 tisuće, s naglaskom na to da je riječ o jedinoj kategoriji zaposlenih po stručnoj spremi kod koje je zabilježeno apsolutno povećanje u spomenutom razdoblju.

S druge strane, stanje registriranih nezaposlenih osoba na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje pokazuje da se i u strukturi nezaposlenih povećava udio visokoobrazovanih: od 2008. godine se njihov udio povećao s 4 na 7 %, a apsolutni broj je porastao za 19,5 tisuća.

U 2014. godini je na HZZ bilo prijavljeno 22 797 osoba koje imaju visoku stručnu spremu na razini fakulteta.

Jednostavnim zbrajanjem (koje je provizorno zbog različitih izvora podataka), to bi trebalo značiti da se u **radno aktivnom stanovništvu povećava broj visokoobrazovanih osoba.**

Od 2008. do 2014. godine broj je zaposlenih osoba sa završenim obrazovanjem na razini fakulteta povećan za 25,2 tisuće, a broj nezaposlenih s istom razinom obrazovanja za 19,5 tisuća.

Istodobno, na razini fakulteta, broj diplomiranih studenata ne varira značajnije, krećući se oko razine od prosječnih 27 tisuća godišnje, iako je u posljednje dvije godine nešto manje studenata diplomiralo (prosječno oko 26 tisuća) nego prethodne dvije godine (oko 29 tisuća).

U 2014. godini je na razini fakulteta diplomiralo 25 786 studenata.

Iz ovakvih bi se podataka dalo zaključiti da, s jedne strane, **tržište sve više zahtijeva visokoobrazovanu snagu**, no s druge strane, opet postoji **značajan višak visokoobrazovanih koje tržište ne apsorbira**, što pretpostavlja nekompatibilnost ponude i potražnje na tržištu rada odnosno obrazovanja radne snage u području visokog obrazovanja s potrebama poslodavaca.

Od 2008. do 2014. godine, u doba snižene gospodarske aktivnosti, značajno je rastao broj slobodnih radnih mjesta (traženih radnika) iz roda zaposlenja „znanstvenici / inženjeri / stručnjaci“ (vidi grafikone 8 i 9): u posljednje tri godine prosječno godišnje su poslodavci na HZZ-u tražili 40,7 tisuća osoba iz spomenutog roda zaposlenja, dok je tijekom prethodne tri godine prosjek bio na razini od znatno nižih 26 tisuća. Štoviše, rod zanimanja znanstvenici / inženjeri / stručnjaci u 2013. i 2014. godini bio je najtraženiji rod zanimanja, više od uslužnih i jednostavnih zanimanja koja su prije krize bile najtraženija. No, uz rast potražnje za radnom snagom iz roda zanimanja znanstvenika / inženjera / stručnjaka, rastao je i broj nezaposlenih iz istog roda zanimanja, od 2008. do 2014. za 14,5 tisuća.

Prema izračunima HZZ-a, u 2014. godini je stopa zapošljavanja osoba srednje dobi (30-49 godina) sa završenim fakultetom ili akademijom iznosila 51 %, što znači da je svaka druga nezaposlena osoba ovog stupnja obrazovanja i ove dobi pronašla posao tijekom 2014. godine. Istodobno je stopa zapošljavanja osoba sa završenom srednjom strukovnom školom u trajanju 4 i više godina iznosila nižih 37 %, a sa završenom osnovnom školom tek oko 20 %.

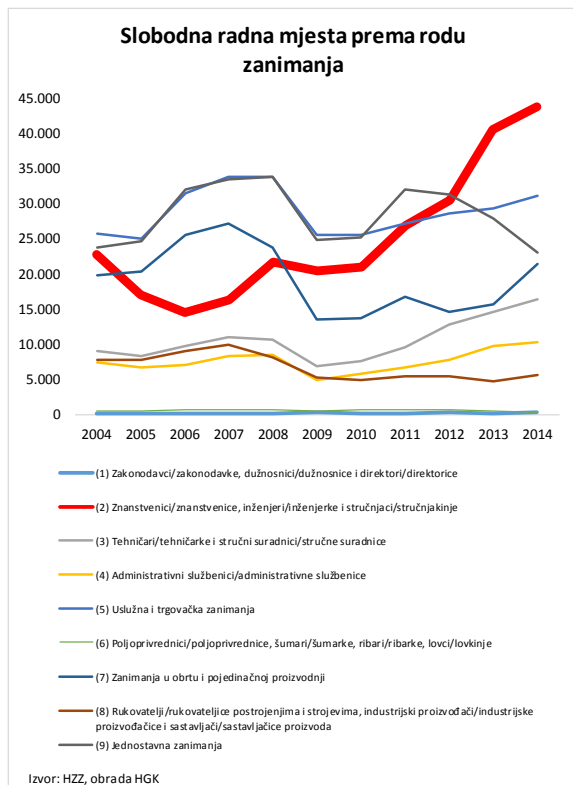
Tablica 2:

Stopa zapošljavanja (% broja zaposlenih u broju nezaposlenih) osoba 30-49 godina obrazovanja na razini fakulteta i akademija u 2014. godini

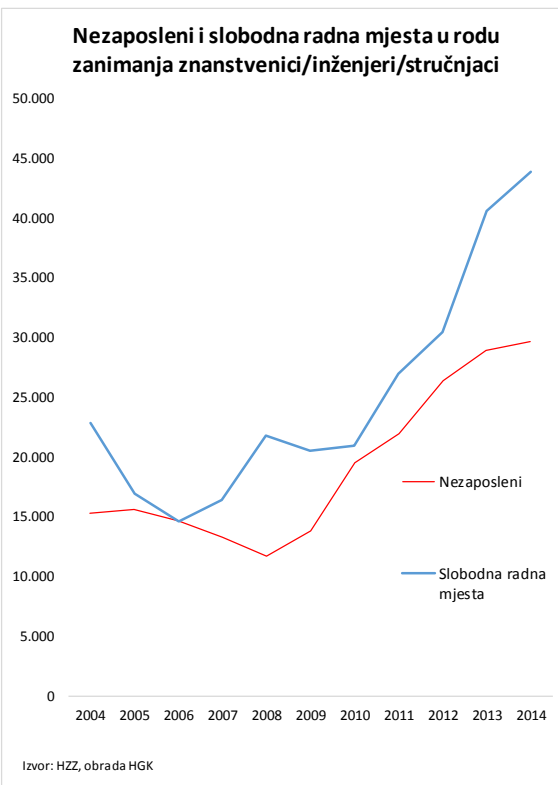
Međimurska	62,4%
Koprivničko-križevačka	57,9%
Krapinsko-zagorska	57,4%
Ličko-senjska	57,0%
Bjelovarsko-bilogorska	56,9%
Varaždinska	56,1%
Istarska	55,8%
Šibensko-kninska	55,7%
Virovitičko-podravka	52,3%
Požeško-slavonska	51,7%
Zadarska	50,5%
Sisačko-moslavačka	50,0%
Vukovarsko-srijemska	49,8%
Splitsko-dalmatinska	48,0%
Primorsko-goranska	47,7%
Karlovačka	47,3%
Zagrebačka	46,4%
Osječko-baranjska	46,1%
Dubrovačko-neretvanska	46,1%
Grad Zagreb	45,8%
Brodsko-posavska	42,8%

Izvor: HZZ

Grafikon 8:

Grafikon 9:

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tel. 01/4828 – 373; email: makroekonomija@hgk.hr

Pritom je zanimljiva i razrada podataka na razinama županija koja pokazuje da je druga najniža stopa zapošljavanja osoba s visokom stručnom spremom zabilježena u najvećoj županiji, Gradu Zagrebu, dok su najviše stope zabilježene u najmanjim županijama (vidi tablicu 2). To sugerira bolje mogućnosti zapošljavanja u slučaju povećanja otvorenosti radne snage prema međužupanijskoj mobilnosti.

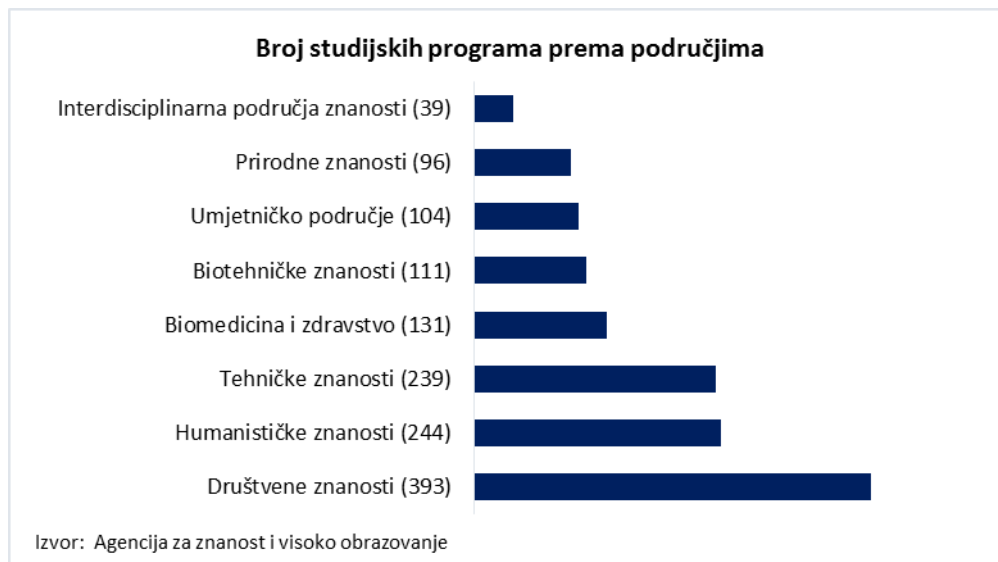
Zaključno

Stanje hrvatskog tržišta rada vrlo je nepovoljno, i kada se uspoređujemo s članicama EU, i (posebno) sa zemljama sličnih gospodarskih značajki, ali i sa samima sobom u vremenskoj dinamici.

Nema dvojbe da je hrvatsko tržište rada opterećeno strukturnim manjkavostima, pri čemu značajnu polugu predstavlja obrazovni sustav odnosno njegovo (ne)zadovoljavanje potražnje na dinamičnom tržištu rada. Razvoj i tehnološki napredak grade veću potrebu za visokoobrazovanom radnom snagom koju stoga tržište rada i lakše apsorbira. To pokazuju podaci o rastućem udjelu visokoobrazovanih u ukupnom broju zaposlenih te o **bržoj i većoj zapošljivosti visokoobrazovanih u odnosu na niže obrazovane osobe** iz kontingenta nezaposlenih prijavljenih na Hrvatski zavod za zapošljavanje.

No, paralelno s time, postoji i visoka te rastuća razina nezaposlenosti i u ovom dijelu radne snage koja sugerira postojanje nekompatibilnosti obrazovnog sustava u sferi visokog obrazovanja i dinamičnih potreba tržišta rada. Obrazovni je sustav trom i kompliciran (postoji „more“ od 1 351 studijskog programa, najviše onih iz područja društvenih znanosti, unutar kojeg najviše iz područja ekonomije, čak 180) te ne slijedi dinamične zahtjeve poslodavaca.

Grafikon 10:

Taj problem strukturne i sustavne prirode veliki je ograničavajući faktor poboljšanja odnosa kontingenata na hrvatskom tržištu rada, ali i uteg gospodarskom razvoju te rezultira visokom strukturnom nezaposlenošću.

Stoga, u kontekstu sveobuhvatnih stalno prozivanih reformi cjelovitog sustava (mirovinski sustav, zdravstveni sustav, javne tvrtke, javna uprava, pravosuđe..) veliku težinu imaju i promjene u obrazovnom sustavu koje ga moraju približiti potrebama poslodavaca i omogućiti njegovu prilagodljivost stalnim i brzim promjenama zahtjeva tržišta, čak i u domeni predviđanja budućih zanimanja. Bez toga neće biti ni stvarnog napretka na tržištu rada, ni poboljšanja konkurentnosti gospodarstva, dok će visoka strukturna nezaposlenost sprečavati snižavanje opće stope nezaposlenosti do poželjnih razina. Ujedno će i dugoročno onemogućiti dosezanje prirodne stope nezaposlenosti (*NAIRU-non accelerating inflation rate of unemployment* – najniža stopa nezaposlenosti pri kojoj nema pritiska na nadnice i inflaciju) odnosno dosezanje jednog od makroekonomskih ciljeva - stanja pune zaposlenosti (puna je zaposlenost stanje u kojem ne postoji nedobrovoljna nezaposlenost ili je tek minimalna).

Opće napomene:

Ovu analizu izrađuje i za nju je odgovorna HGK. Informacije, mišljenja, analize i zaključci koji se iznose temelje se na javnim statističkim i ostalim informacijama što potječu iz izvora u čiju se potpunost i točnost HGK pouzdaje, ali za koje ne jamči. Utoliko su informacije, mišljenja, analize i zaključci izneseni u ovoj publikaciji podložni promjenama koje ovise o promjenama izvora informacija te o promjenama koje nastupe od trenutka pisanja teksta do njegova čitanja. Ova publikacija ili njeni dijelovi ne mogu se kopirati ili na bilo koji drugi način reproducirati bez navođenja izvora.

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tel. 01/4828 – 373; email: makroekonomija@hgk.hr